

HỒ SƠ TÁC PHẨM DỰ THI
LIÊN HOAN PHÁT THANH TOÀN QUỐC LẦN THỨ XVI- 2024

1. Tác phẩm

- Tên tác phẩm : **HỦ TỤC VÀ NHỮNG “GÁNH NỢ” TRUYỀN ĐỜI**
- Thể loại : Chương trình phát thanh tiếng Dân tộc
- Ngôn ngữ : Cơ Tu
- Thời lượng : 29 phút 50 giây
- Thời gian phát sóng: Chương trình phát thanh tiếng Cơ Tu của Đài TNVN
(Thứ Sáu ngày 05/4/2024)

2. Tác giả

- Nhóm tác giả : **KHÁNH LINH- MINH HOA- KIM THU- HOI H NHÀN**
- Chịu trách nhiệm nội dung: **PHẠM TẤN TU**
- Đơn vị : Cơ quan thường trú khu vực miền Trung - Đài TNVN
- Địa chỉ đơn vị : 40 Pasteur- Quận Hải Châu- TP Đà Nẵng
- Điện thoại liên hệ : 0914000282
- Email : Cotuvovmtv@gmail.com

3. Thông tin trên Bằng khen

- Tên tác phẩm : Chương trình phát thanh Tiếng Cơ Tu:
"HỦ TỤC VÀ NHỮNG GÁNH NỢ TRUYỀN ĐỜI"
- Nhóm tác giả : **KHÁNH LINH- MINH HOA- KIM THU- HOI H NHÀN**
Chịu trách nhiệm nội dung: **PHẠM TẤN TU**

XÁC NHẬN CỦA LÃNH ĐẠO ĐƠN VỊ

**LIÊN HOAN PHÁT THANH TOÀN QUỐC
LẦN THỨ XVI – 2024**

Thể loại dự thi
CHƯƠNG TRÌNH TIẾNG DÂN TỘC

Tác phẩm:

**HỦ TỤC
VÀ NHỮNG “GÁNH NỢ” TRUYỀN ĐỜI**

Nhóm tác giả: **KHÁNH LINH- MINH HOA- KIM THU- HOIH NHÀN**

Chịu trách nhiệm nội dung: **PHẠM TẤN TU**

Đơn vị: **Cơ quan thường trú khu vực miền Trung - Đài TNVN**

Ngôn ngữ: **Cơ Tu**

Thời lượng: **29 phút 50 giây**

Phát sóng: **Thứ Sáu ngày 05/4/2024**

Tác phẩm tham dự LHPT toàn quốc lần thứ XVI-2024

Nhóm tác giả: **KHÁNH LINH- MINH HOA- KIM THU- HOIH NHÀN**

Chịu trách nhiệm nội dung: **PHẠM TẤN TU**

Đơn vị: Cơ quan Thường trú khu vực miền Trung - Đài Tiếng nói Việt Nam

Thể loại: Chương trình Phát thanh tiếng Dân tộc- Ngôn ngữ: Tiếng Cơ Tu

Thời lượng: 29 phút 50 giây - Phát sóng ngày 05 /04/2024

HỦ TỤC VÀ NHỮNG “GÁNH NỢ” TRUYỀN ĐỜI

(Nhạc hiệu Chương trình Cơ Tu)

(Hoih Nhàn) Chào đón bà con và các bạn đến với chương trình Phát thanh tiếng Cơ Tu của Đài Tiếng nói Việt Nam!

Introll (Trên nền nhạc kịch tính):

Những hậu quả đau lòng:

+ (Băng nam) Nghi ông Phạm Văn Lối cầm đồ thuốc độc, 3 người đã sát hại ông Lối rồi vứt xác xuống sông Liên”;

+ (Băng nữ) “Nợ ông bà xưa rồi thì phải cúng thôi. Dù có nợ bao nhiêu cũng phải cúng, phải bán nhà cũng cúng”;

+ (Băng nam) “Tôi chỉ biết khóc khi tận mắt nhìn dựng tôi buộc phải bóp cổ em tôi đến chết rồi chôn theo mẹ”...

Vượt qua hủ tục:

+ (Băng nữ) “Có người hỏi đây là tục nói dây hồi xưa sao không làm? Tôi nói, mình phải chống lại vì tôi biết người xưa sai;

+ (Băng nam) “Xưa còn nhỏ thì con cũng hận bố đẻ vì tí nữa là con bị chôn sống theo mẹ. Bây giờ làm cán bộ rồi thì mình cần phải tuyên truyền để bà con họ hiểu”;

Lấy cái đẹp dẹp cái xấu:

+ (Vụ Dân tộc- UBND) “Phương châm của chúng ta là “lấy cái đẹp, dẹp cái xấu, thượng tôn pháp luật để bài trừ hủ tục”;

+ (Băng nam) “Tảo hôn giờ ít xảy ra rồi. Bây giờ, Trưởng Công an chính quy về cơ sở thì con Chủ tịch, Bí thư xã vi phạm cũng phải xử lý”.

(Nhạc)

(A Lăng Bho) Ranh giới giữa phong tục và hủ tục cần phải được phân định rõ ràng.

(Hoih Nhàn) Phong tục là toàn bộ những hoạt động sống của con người được hình thành trong quá trình lịch sử và ổn định thành nếp sống, được cộng đồng

công nhận, truyền từ thế hệ này sang thế hệ khác.

(A Lăng Bhố) Phong tục cũng là thói quen đã ăn sâu vào đời sống xã hội, được mọi người công nhận và làm theo. Các phong tục hầu hết được pháp luật cho phép hoặc không cấm.

(Hoih Nhàn) Trong khi đó, hủ tục là những tập tục, tập quán đã lỗi thời, lạc hậu và những yếu tố tiêu cực của nó làm cản trở tiến trình phát triển.

(A Lăng Bhố) Nghiêm trọng hơn, những hủ tục mang màu sắc mê tín, trở thành tội ác, là gánh nặng đối với cộng đồng người, bị pháp luật nghiêm cấm. Đối với đồng bào dân tộc thiểu số thì hủ tục thường để lại những “gánh nợ” truyền từ đời này sang đời khác.

(Hoih Nhàn) **“HỦ TỤC VÀ NHỮNG “GÁNH NỢ” TRUYỀN ĐỜI”** là chủ đề mà chúng tôi muốn bàn với bà con trong chương trình phát thanh hôm nay.

(Nhạc cắt cực ngắn)

Tôi là BTV Hoih Nhàn! (Và tôi là BTV A Lăng Bhố). Cùng trò chuyện với bà con và các bạn hôm nay là một vị già làng Cơ Tu.

(Ông A Lăng Đàn) Xin chào mọi người. Tôi là A Lăng Đàn, 80 tuổi ở xã A Nông, huyện Tây Giang.

(A Lăng Bhố) Cảm ơn Già làng A Lăng Đàn từ vùng cao biên giới huyện Tây Giang, tỉnh Quảng Nam đã nhiệt tình đến tham gia chương trình cùng chúng tôi!

(Nhạc)

(Sĩ) Dọc dãy Trường Sơn, nơi sinh sống của bà con các dân tộc Cơ Tu, Giẻ Triêng, H're, Ca Dong, Xê Đăng, Tà Ôi... một số hủ tục vẫn còn ẩn sâu trong những bản làng vùng cao.

BOX: - *“Cúng ma là hủ tục tồn tại ngàn đời của đồng bào các dân tộc thiểu số trên dãy Trường Sơn. Không có tiền nhưng nhiều gia đình giết trâu, mổ bò cúng đuổi ma. Có hộ vừa cúng vừa đi viện; về nhà lại cúng...”*

- *“Khi sinh nở, phụ nữ Giẻ Triêng, Ka Dong, Bhnoong... làm lũi rời làng, vượt cạn trong căn chòi tạm do người nhà cất ở mé rừng. Phụ nữ sinh đôi, sinh 3 là do bị ma ám, nếu để đứa trẻ lại sẽ gây xui xẻo cho gia đình và dân làng, vì thế một trong 2 đứa trẻ sau khi sinh phải chôn sống, hoặc treo trên cây cho đến chết”.*

- *“Đồng bào Cơ Tu cho rằng, người đàn ông có nhiều vợ chứng tỏ gia đình giàu có, vì thế lễ cưới vợ “ngọn” phải có đầy đủ vàng bạc, đồ cổ, trâu hoặc lợn và nhiều thứ khác. Cưới vợ “ngọn” cũng phải tổ chức tiệc 2 ngày, 2 đêm như cưới vợ “gốc” ...*

Hủ tục tồn tại dai dẳng, gây ra không ít cái chết oan uổng và những vụ án thương tâm, gia đình ly tán, con mất cha, vợ mất chồng, dân làng nghi kỵ lẫn nhau... Hệ lụy từ hủ tục là những “gánh nợ” truyền từ đời này sang đời khác.

(Voxpop)

- (Băng nam Cơ Tu) “Ở đây, nếu mà chết xấu thì bà con bỏ làng đi ở chỗ khác, sợ sau này còn chết nữa, ảnh hưởng đến con cháu, gia đình. Nhà cửa, gia tài bỏ hết, như tôi xây nhà 350 triệu đồng, tôi cũng bỏ tìm nơi khác”;

- (Băng Hơ Re Quảng Ngãi): “Người Hơ Re ở đây vẫn còn tin là có một người nào đó làm bùa, làm thuốc để làm hại người khác. Thực tế đã làm nhiều người bị mất tính mạng rất oan uổng, gây xáo trộn tâm lý trong cộng đồng, nghi kỵ lẫn nhau.”

(Nhạc)

(Hoih Nhàn) Vừa rồi là một số ý kiến mà chúng tôi ghi nhận tại vùng miền núi 2 tỉnh Quảng Nam, Quảng Ngãi.

(A Lãng Bho) Nhiều người lý giải rằng, xưa ông bà mình đã thế thì giờ mình cũng phải theo. Có người lại bảo: “Có thờ có thiêng, có kiêng có lành”. Lành đâu chưa thấy nhưng hậu quả thì rất nặng nề. Chúng ta hãy cùng nghe câu chuyện sau đây:

ĐÂM TRÂU MẮC NỢ

(Nhạc- A Lãng Lợi đọc) Con trai ngộ độc cá chép muối chua, bà Hồ Thị Nương (dân tộc Giẻ Triêng, trú thôn 2, xã Phước Đức, huyện Phước Sơn, tỉnh Quảng Nam) bán nhiều tài sản, vay mượn để có 140 triệu đồng tổ chức lễ cúng. Thầy cúng trong thôn nói con bà ốm do gia đình chưa tổ chức đâm trâu khi chồng bà qua đời.

(Bà Nương): “Gia đình tôi nợ quá nhiều, nợ ông bà, ông cố bà cố, nợ 2 - 3 đời do ngày xưa không có tiền cúng trâu. Tôi phải đi vay đi mượn cúng thôi chứ biết làm sao bây giờ”.

(Tiếng chiêng, hiện trường cúng trâu) Trong khi con đang cấp cứu, bà Nương dẫn trâu về nhà cộng đồng thôn. Trâu được buộc vào cây nêu, thầy cúng làm lễ, người trong gia đình nhảy múa nguyên một ngày. Ngày tiếp theo, trâu bị xẻ thịt, mời 200 hộ dân với gần 800 người trong thôn tới dự. Ngoài các món thịt trâu, bữa ăn hôm ấy còn có món cá chép ủ chua.

Lễ đâm trâu kết thúc, hàng chục người phải đi cấp cứu với triệu chứng nôn mửa, mờ mắt. Bệnh viện xác định những người này bị ngộ độc botulinum do ăn cá chép ủ chua.

Botulinum là độc tố thần kinh cực mạnh. Bác sĩ Bệnh viện Chợ Rẫy phải trực tiếp mang thuốc giải độc từ TP HCM đến Quảng Nam để cứu người. Một lọ thuốc

có giá mua hơn 6.000 Đô la Mỹ (tức là hơn 146 triệu đồng đây bà con ạ). Dù được tận tình cứu chữa nhưng 2 người đã chết.

Trên vách của nhà cộng đồng thôn hiện treo hơn 50 đầu trâu sau những lễ cúng như thế. Ông Trưởng thôn Hồ Văn Khánh nhẩm tính, mỗi lễ cúng trâu phải tốn từ vài chục triệu đồng đến cả trăm triệu đồng. Trong khi đó, hơn một nửa số hộ dân trong thôn thuộc diện hộ nghèo. Các khoản nợ phải trả cứ thế kéo mãi từ đời cha sang đời con đến đời cháu.

(Ông Khánh) *“Những tập tục như vừa rồi đâm trâu rồi cúng hết cho cả làng. Tôi cũng tuyên truyền cho bà con, cũng nói tập tục như thế nên bỏ. Thì đa số người lớn tuổi họ nói chúng tôi vẫn cúng, mấy anh đâu có biết gì về cúng, bói của người lớn tuổi đâu. Cái bắt cập, khó khăn là ở chỗ đấy!”*.

SINH CON NGOÀI BÌA RỪNG

(Nhạc- A Viết Sĩ đọc) Không được sinh con trong nhà mà phải sinh và ở ngoài rừng 10 ngày. Tập tục này vẫn tồn tại trong một bộ phận đồng bào Bơ Noong, Giẻ Triêng ở các xã vùng cao của huyện miền núi Phước Sơn, tỉnh Quảng Nam.

Câu chuyện của chị Hồ Thị Hao ở thôn 8, xã Phước Lộc chất nặng nhiều nỗi đau. Một mình vượt cạn, chị Hao phải tự cắt rốn và chăm sóc cho con mình ngay dưới đất với một vài tấm lót trong một túp lều dựng sơ sài ngoài bìa rừng. Thực phẩm cho người mẹ chỉ là măng, sắn và một ít chuối rừng.

Chị Vũ Thị Nhân - Y sĩ Trạm Y tế Phước Lộc giải thích:

“Họ kiêng cử là họ phải làm cái chòi nhỏ sinh ở ngoài, với lại nếu mà đi đến Trạm Y tế là phải đi qua các làng khác, làng khác cũng cử cho những làng khác nữa. Để xong 10 ngày là họ cúng một con gà rồi mới được về nhà”.

Người mẹ chẳng may bị chết, đứa bé buộc phải chôn theo mẹ. Người thân trong gia đình đứa bé đó còn bị cách ly 1 tháng không cho đi vào làng cũng như không cho dùng nguồn nước uống chung của làng. Ông Hồ Văn Nhun, 78 tuổi ở xã Phước Lộc vẫn bị ám ảnh cho đến tận bây giờ:

“Tôi nói thật là gia đình tôi có cái đó. Mẹ tôi và dượng tôi lấy nhau, khi mẹ sinh em ra rồi mẹ chết. Tôi chỉ biết khóc khi tận mắt nhìn dượng tôi buộc phải bóp cổ em tôi đến chết”.

Đã có rất nhiều đứa bé khi vừa chào đời đã bị tước đoạt thân phận làm người khi không may mẹ cháu bé tử vong. Song, cũng có những trường hợp đã được sống trong vòng tay nhân ái của những con người dám vượt qua hủ tục!

(Một phần bài Ru con Cơ Tu)

(Hoih Nhàn) Thật là những câu chuyện đau lòng. Thưa già làng A Lăng Đàn! Ông có suy nghĩ gì sau khi nghe những câu chuyện thế này?

(Già làng): *Cái đầu tiên mà tôi nghĩ đến là những nỗi khổ mà bà con mình phải gánh chịu. Lứa tuổi chúng tôi ngày xưa còn được chứng kiến một điều*

kinh hoàng là “Tục trả đầu” giữa người Cơ Tu và người Ve, Tà Riềng. Do thâm thù, mất đoàn kết, xảy ra cảnh chém giết giữa hai bên. Nhưng đó là chuyện của ngày xưa thời chiến tranh ấy, giờ thì hai bên đoàn kết rồi, thậm chí là người Cơ Tu còn lấy người Ve, Tà Riềng. Tại sao lại như thế? Tại được cán bộ, bộ đội hóa giải mối thâm thù ấy, hai bên đều nhận ra được rằng làm như thế thì nổi khổ nó kéo dài đến đời con đời cháu mình. Nói chung nó là do nhận thức của con người thôi.

(Hoih Nhàn) Theo ông, vì sao hủ tục vẫn tồn tại?

(Già làng): Xưa ốm đau không khỏi chỉ biết cúng vái xin Giàng, xin Thần bởi không biết làm thế nào, kiểu như con kiến giữa dòng nước phải bám vào cọng rơm ấy. Chứ giờ ốm thì đã có trạm xá, bệnh viện, người ta còn xuống tận bệnh viện ở Đà Nẵng để chữa bệnh cơ mà...

Tôi nói với bà con, cứ giữ mãi những hủ tục ấy thì mình chỉ có khổ thôi. Tôi lấy việc nhà ông này gả con gái, thách cưới nhiều quá, về làm dâu nhà người ta trả nợ mãi không hết. Còn nhà ông kia, cũng gả con gái nhưng làm gọn nhẹ thôi, đừng quá đua đòi. Đưa nào sướng hơn đưa nào? Phải nói bằng việc cụ thể đó. Nói mãi rồi bà con họ cũng nghe theo.

(Hoih Nhàn) Vâng! Có nghĩa là việc tuyên truyền phải làm kiên trì và lâu dài thì bà con mình mới hiểu ra và làm theo. Cảm ơn già làng A Lăng Đàn, chúng ta sẽ tiếp tục trao đổi ở phần sau ạ!

(Quảng bá Chương trình Cơ Tu trên nền nhạc)

Nữ - Đây là Chương trình tiếng Cơ Tu, Đài TNVN.

Nam - Tại sao bạn không gọi điện thoại để yêu cầu một bài hát mình yêu thích hay góp ý, nhận xét cho chương trình?

Nữ: Hãy gọi điện đến số máy 0326127567 (nhắc lại)

Nam: Bạn cũng có thể Vào Trang WEB theo địa chỉ VOV4.VOV.VN hoặc Fanpage “Kênh Tin tức - Giải trí Cơ Tu Việt” để đón nhận những tin tức, thông tin giải trí hấp dẫn.

(A Lăng Bhố) Bà con và các bạn đang nghe Chương trình phát thanh tiếng Cơ Tu của Đài Tiếng nói Việt Nam. Chúng ta đang bàn về câu chuyện “Hủ tục và những “gánh nợ” truyền đời”. Xin mời bà con và các bạn cùng nghe câu chuyện sau đây:

Tiểu phẩm: MỘT ĐÁM CƯỚI

(Tiếng hát karaoke - Tiếng ồn ào)

Mấy hôm nay, nhà ông A Viết Vây tổ chức đám cưới cho con trai. Chúng nó vừa tổ chức ở nhà hàng dưới thị trấn theo kiểu hiện đại, vừa tổ chức truyền thống. Con dâu ông xinh xắn, nét na, bao trai làng theo tán không được vậy mà nó chịu về làm dâu nhà ông nên nhà gái “đòi của” thách cưới, vợ chồng ông cũng cố gắng

để mát mặt với xóm giềng. Lễ cưới tại nhà ông دام 2 con trâu, mổ 6 con lợn, ăn uống linh đình suốt 2 đêm 3 ngày. Cái sân nhà ông Vây rộng là thế, dựng hẳn cái sân khấu to, có đủ phong màn và loa đài....

Ông A: Nào! Chúc mừng anh chị Vây có đũa con dâu đẹp người đẹp nết.

Bà B: (Hể hể) Ủ uôi, đám cưới nhà anh Vây có khi to nhất xã ấy chứ. Này nhé, đồ lễ cho nhà gái những 4 đôi ché, chưa kể trâu, lợn với lại bao nhiêu là thổ cẩm... chở cả xe ô tô sang nhà gái.

Bà C: Có cả cái ti vi và tủ lạnh mua dưới Đà Nẵng về nữa các ông các bà nhé. Nghe đâu tiền sính lễ gần cả trăm triệu cơ đấy. Tôi chỉ biết ước...

Ông A: Nào chúc mừng, chúc mừng hạnh phúc (Tiếng cộng ly)

Bà Vây: Cảm ơn các ông, các bà. Cũng mừng là cưới được con dâu về nhưng nói thật là tôi đang... đau hết cả ruột đây. Tôi đã bảo là thương lượng với nhà gái sính lễ vừa thôi nhưng ông ấy có chịu nghe đâu. Toàn là đi vay mượn thôi.

Ông B: Thế vay mượn có nhiều không?

Bà Vây: (Thở dài) Mấy trăm triệu chứ ít gì. Hôm trước làm hồ sơ vay vốn định mua mấy con bò về nuôi giảm nghèo, nường cả vào đám cưới rồi còn đâu. Lại đâm ra nợ ngân hàng.

Ông A: Thôi vô tư đi, có đũa con dâu như thế nợ một chút có làm sao. Từ từ rồi mình trả, vay mượn anh em họ hàng là chính.

Ông C: Nợ một đồng ra đấy, vô tư thế nào được mà vô tư. Nhà tôi lần trước cưới cho thằng cả cũng chỉ vì vay mượn nhiều giờ thành ra chúng nó khổ. Rút kinh nghiệm, cưới cho thằng em làm đơn giản hơn, có làm sao đâu nào?

Bà B: Nhà ông không có con gái nên không được “đòi cửa”. Ông nói thế nào mà chả được? Có đũa con gái cho đi lấy chồng cũng phải được mát mặt với làng xóm chứ, lù xì quá người ta cười cho.

Ông C: Cười hờ mười cái răng. Làng xóm người ta trả nợ hộ cho nhà bà à? Mình có điều kiện đến đâu thì làm đến đấy. Miễn là bọn trẻ nó yêu thương nhau và hai bên gia đình cũng phải thương lấy con mình chứ.

Bà C: Ông nói cứ như cán bộ nói ấy.

Ông C: Cán bộ họ nói đúng mình phải nghe chứ. Này nhé, tôi hỏi các bà: Nhà không có điều kiện, chỉ vì muốn mát mặt với làng xóm mà phải đi vay mượn, cưới xong để một đồng nợ cho con mình nó phải trả. Làm thế con gái bà về làm dâu nhà người ta thì sướng hay khổ?

Bà C:(Bí) Thì tập tục ông bà mình để lại...

Ông C: Tập tục cái gì mà tập tục? Các bà xưa đi lấy chồng cũng đòi cửa, quanh năm làm lưng trả nợ chưa sợ à mà cũng muốn con mình phải khổ theo?

Ông B: Ông nói cũng phải. Nhà mình có điều kiện đến đâu thì làm đến đấy có phải hay không.

Bà B: Thì đây, con bé cháu tôi lấy chồng năm ngoái. Cũng do nợ nần, làm ăn lại chả đâu vào đâu, thằng chồng cộc tính nó đánh cho đến khổ. Muốn bỏ cũng chả được.

Ông B: Cái gì về phong tục truyền thống, được pháp luật cho phép hoặc không cấm thì mình giữ, khoản lễ nghĩa cũng tương đối mang tính tượng trưng thôi. Nhà gái cũng như nhà trai, phải thương con mình chứ.

Ông C: Xã mình vừa được công nhận xã nông thôn mới. Người ta đang vận động nếp sống văn minh trong cưới hỏi, tang ma, tôi thấy cũng có lý lắm. Tập tục nào không còn phù hợp nữa thì mình bỏ đi. Phải không các ông, các bà?

Đồng người: Có lý, có lý. Nào cùng lý!

(Nhạc)

(A Lãng Bướm) Thưa bà con và các bạn!

Nói thì dễ, nhưng làm thì khó nếu chúng ta không nhận thức đúng vấn đề. Với cộng đồng DTTS sống dọc dãy Trường Sơn, đây đó vẫn còn những hủ tục đeo bám cuộc sống đồng bào.

(Nhạc- A Viết Sẻ đọc) Xã Ba Lễ là nơi tận cùng của huyện vùng cao Ba Tơ, tỉnh Quảng Ngãi. Hơn 3 năm trước, nơi đây đã từng xảy ra vụ giết người do nghi kỵ cầm đồ thuốc độc làm 1 người chết, 3 người vào tù, nhiều gia đình ly tán.

Anh Phạm Văn Núi, Trưởng thôn Làng Tốt, xã Ba Lễ, huyện Ba Tơ nhớ lại:

Băng (tiếng H're): “Hồi đó, do nghi ông Phạm Văn Lối cầm đồ thuốc độc, Phạm Văn Soi cùng Phạm Văn Cua và Phạm Văn Nghê đã sát hại ông Lối rồi vứt xác xuống sông Liên. Sau khi vụ việc xảy ra cả Soi, Cua và Nghê đã bị phạt tù.”

Bà B'riu Thị Nem, Chủ tịch Hội LHPN huyện Tây Giang, tỉnh Quảng Nam thừa nhận, tục thách cưới, đòi của trong đồng bào Cơ Tu có từ xa xưa, sau một thời gian lắng xuống nay quay trở lại. Chỉ vì không có đủ con vật 4 chân và các lễ vật quý giá như chiêng, ché, thổ cẩm... làm quà cưới tặng nhà gái mà nhiều chàng trai Cơ Tu không thể lấy được vợ. Nhiều đôi trai gái yêu nhau thắm thiết nhưng vì tiền thách cưới quá nhiều đành chia tay nhau, không ít bạn trẻ đã tìm đến lá ngón tự vẫn.

Câu chuyện ly hôn của một cặp vợ chồng trẻ Cơ Tu mà chúng tôi chứng kiến gần đây thực là xót xa.

Băng Cơ Tu: “Lễ vật gia đình tôi đưa cho nhà gái gồm: trâu, heo, chọi, chiếu, mã não... Tôi bảo đồng ý ly hôn nhưng mà phải lấy lại những lễ vật mà gia đình tôi đã cho nhà gái trước đây, quy ra giá trị bằng tiền là 300 triệu đồng. Không trả là tôi không đồng ý”.

Theo ông Phạm Văn Hân, Chánh án Tòa án Nhân dân huyện Tây Giang, tỉnh Quảng Nam, có những chuyện “cười ra nước mắt” mà những người lâu năm trong nghề như ông cũng không biết phải “xử” sao cho thấu tình, đạt lý:

“Mình xuống mình phân tích pháp luật nhưng họ cứ bảo cái này là luật tục từ xưa đến nay. Ly hôn thì họ chấp nhận ly hôn nhưng phải trả lại tiền của cho nhà trai, nếu không trả thì họ không ký đâu. Nhiều trường hợp lắm, có vụ phải kéo dài 6, 7 tháng mà không biết phải phân xử ra sao”./.

(Nhạc cắt)

(Nhàn) Thưa Già làng A Lăng Đàn! Ông có nhận xét gì khi nghe câu chuyện trên?

(Già làng) “Cái này có đấy. Chính quyền, đoàn thể rồi người cao tuổi ở thôn tôi, xã tôi cũng thường xuyên vận động bà con là phải thực hiện nếp sống mới. Thế nhưng, vẫn có nhà thực hiện không tốt đâu, chủ yếu là do người ta sĩ diện mà chạy theo mấy cái thách cưới, đòi của này nọ thôi”.

(Hoih Nhàn) Thế ông vận động bà con mình như thế nào?

(Già làng) “Nói một lần không được thì phải nói nhiều lần thôi. Tôi bảo: Nhà nghèo thì đừng có chạy theo sĩ diện, vay mượn nhiều quá không có tiền trả thì làm sao mà hết đói nghèo được? Mình phải lấy ví dụ từ nhà ông này, nhà bà kia ra cho người ta thấy thì họ mới tin. Mà tôi nói thật, muốn cho dân họ thực hiện tốt thì cán bộ phải làm trước. Ai đời, có cán bộ huyện hăn hoi mà tổ chức cưới cho con ngày này qua ngày kia thì nói dân người ta nghe làm sao được. Tôi cho là mình phải kiên trì tuyên truyền thôi chứ mà cứ để như thế là không được. Làm sao cho dân người ta đỡ khổ thì dân người ta sẽ nghe thôi”.

(Hoih Nhàn) Thưa già làng! Thay đổi một tập tục không phải là dễ trong ngày một ngày hai. Quan trọng là làm sao cho bà con thay đổi được nhận thức?

(Già làng) Thì thế mới phải cần đến cán bộ, già làng rồi người cao tuổi có uy tín tuyên truyền. Này nhé, cách đây mấy năm khi nghe bảo không đâm trâu kiểu cũ nữa, tôi với mấy chục ông ở 11 xã được huyện mời lên xin ý kiến, ai cũng phản đối. Mà tôi với ông Bhriu Pố ở xã Lăng phản đối nhiều nhất. Phải đến 6 lần huyện mời họp, giải thích cặn kẽ chúng tôi mới nhất trí làm đấy thôi.

(Hoih Nhàn) Cụ thể là thế nào ạ?

(Già làng) À, theo tục cũ thì khi đâm trâu máu chảy càng nhiều thì càng tốt, được Già làng chứng giám. Thế nhưng khi nghĩ lại, huyện đâu có cấm đâm trâu mà ý là sửa đi một tí, lễ cúng mình vẫn làm nhưng chỉ đâm trâu tượng trưng bằng ngọn nứa, sau đó mình dắt trâu đi chỗ kín xẻ thịt. Bây giờ lễ hội, khách du lịch họ đến đông lắm, đâm trâu máu me, quần quai ra đấy, khách du lịch không hiểu lại tưởng dân tộc mình dã man này nọ. Giờ làm du lịch cộng đồng, khách đến đông thì bà con mình cũng có lợi vì bán được nông sản, thổ cẩm, nhiều nhà còn mở home stay có thêm thu nhập thì tốt quá đi chứ. Bà con họ thấy có lợi, thế là họ nghe theo. Mấy năm nay đâm trâu kiểu mới như thế có làm sao đâu nào.

(Hoih Nhàn) Vâng! Có nghĩa là phải được sự đồng thuận thì công tác

tuyên truyền mới thành công.

(Già làng) *Đúng thế, cán bộ hay chính quyền phải lấy quyền lợi cuộc sống của người dân làm hàng đầu và phải làm từng bước thì tôi nghĩ là sẽ làm được”.*

(Nhạc Lơ gô chương trình)

+ *Chương trình Phát thanh tiếng Cơ Tu của Đài TNVN:*

+ *Nói bà con nghe, nghe bà con nói + Nơi văn hóa Cơ Tu được tôn vinh và lan tỏa*

(A Lăng Bhố) Vâng! Như vậy là biện pháp tuyên truyền, giáo dục và nêu gương sinh động từ cuộc sống phải được coi trọng.

Xưa nay, bà con bảo nhau “Cán bộ đi trước, làng nước theo sau”. Đặc biệt ở vùng đồng bào DTTS, việc cán bộ nêu gương để đồng bào nhìn vào và noi theo có ý nghĩa đặc biệt quan trọng.

(Hoih Nhàn) Trước đây, cuộc sống đồng bào Bru - Vân Kiều sống trên dãy Trường Sơn tỉnh Quảng Bình thiếu ăn, thiếu mặc, nhiều hủ tục ăn sâu trong cuộc sống bà con. Có một phụ nữ đã dũng cảm đấu tranh “giải phóng” cho “thân phận phụ nữ vùng cao” phá bỏ hủ tục...

NGƯỜI ĐÀN BÀ VƯỢT QUA HỦ TỤC

(Nhạc- A Lăng Lợi đọc) “Nôi đây” là một luật tục tồn tại lâu đời trong cộng đồng người Bru - Vân Kiều. Đây là kiểu hôn nhân mà khi người chồng hoặc vợ qua đời, người còn lại muốn tái hôn buộc phải lấy một người trong gia đình vợ hoặc chồng, có thể là em gái vợ, em trai chồng.

Năm 2002, bà Hồ Thị Con thành góa phụ ở tuổi 43 với đàn con nheo nhóc. Một năm sau, gia đình bên chồng đánh tiếng đưa bà về làm vợ hai cho em trai ruột chồng bà, kém bà 14 tuổi. Bà Hồ Thị Con không đồng ý.

Vì cự tuyệt, bà bị dân bản xa lánh, bố mẹ chồng bà sợ quá đã trốn cả mấy tháng trên rẫy vì sợ tai họa ập xuống, mà sợ nhất là dân làng phản đối.

Bà Con nghĩ rằng, bản thân là đảng viên, nếu theo hủ tục thì vi phạm Luật Hôn nhân và Gia đình. Nếu thế thì sau này, khi tuyên truyền, vận động bà con bản làng về chính sách, pháp luật sẽ không ai nghe.

Băng bà Con: *“Có người nói rằng, tại sao tôi nhất quyết không làm theo tập tục này đã có từ xưa? Tôi nói rằng, tôi vợ đâu tôi chịu hết, để tôi làm mẫu cho bà con xem tôi bị Giàng làm gì không? Bản thân tôi nghĩ, tục lệ ngày xưa đã lạc hậu nên phải bỏ, đừng làm cho con cái mình sau này phải chịu khổ”.*

Một mình nuôi con thờ chồng, bà Hồ Thị Con mạnh dạn nhận đất trồng rừng, chăn nuôi trâu, bò, lợn, gà, lập vườn đồi trồng cây ăn quả, dần dần gia đình có của ăn của để. Từ năm 1999 đến 2004, bà Hồ Thị Con được bầu làm đại biểu

HĐND tỉnh Quảng Bình. Từ năm 2005-2011, bà là đại biểu HĐND huyện Quảng Ninh, tỉnh Quảng Bình. Điều mừng nhất là hiện nay trong cộng đồng Bru - Vân Kiều ở vùng núi Quảng Bình, tục “nổi dây” đã giảm hẳn.

(Nhạc cất)

(A Lãng Bho) Anh Hoih Nhàn này! Câu chuyện về một phụ nữ Bru - Vân Kiều dám vượt qua hủ tục đã khiến tôi thực sự là khâm phục.

(Hoih Nhàn) Đúng vậy. Tôi cũng thấy thế!

(A Lãng Bho) Và tôi chợt nhớ đến chuyện một cô y tá người Ka Dong ở huyện Nam Trà My, tỉnh Quảng Nam và một cán bộ thông tin xã người Giẻ Triêng ở huyện Phước Sơn, tỉnh Quảng Nam bắt chấp sự xua đuổi của dân làng khi cứu sống hai đứa trẻ bị chôn theo mẹ và nuôi nấng chúng như con đẻ của mình.

(Hoih Nhàn) Nói về những người đi tiên phong xóa bỏ hủ tục, ông Y Vinh Toor, Thứ trưởng, Phó Chủ nhiệm Ủy ban Dân tộc đánh giá:

Băng: “Có rất nhiều cán bộ là người DTTS, họ hiểu rõ những hủ tục ấy, thậm chí họ đã từng trải qua nên thấu hiểu những hậu quả, thậm chí là nỗi đau mà hủ tục gây ra. Nếu không có những con người như thế thì chúng ta khó có thể tuyên truyền, vận động được người dân”.

(A Lãng Bho) Có đi qua ngày mưa ta mới thấy yêu hơn ngày nắng. Hơn ai hết, có trải qua nỗi đau, mất mát mới hiểu được giá trị của hạnh phúc và ta càng thêm quyết tâm để xây dựng cuộc sống của mình và mọi người trở nên tươi đẹp hơn.

CÂU CHUYỆN MỘT CHÀNG TRAI

(Nhạc- Sĩ đọc) Nguyễn Tấn Phước là một chàng trai 24 tuổi, cao to, đẹp trai và có giọng hát hay ở thị trấn Khâm Đức, huyện Phước Sơn, tỉnh Quảng Nam.

Không ai ngờ rằng, cách đây 24 năm chàng trai ấy suýt bị dân làng chôn theo mẹ khi mẹ anh bị chết sau khi sinh ra anh ở bìa rừng. Mặc cho sự chống đối của dân làng, anh Nguyễn Thế Thọ (người Bơ Noong) khi ấy là cán bộ của Trung tâm Văn hóa thông tin huyện Phước Sơn đã bế đứa bé tím ngắt còn nguyên dây rốn đi cấp cứu và sau đó nhận làm con dù anh chưa có vợ.

Bố đẻ của Nguyễn Tân Phước quê ở Nam Định, vào Phước Sơn làm thợ đào đãi vàng rồi lấy một phụ nữ Bơ Noong. Vợ chết, ông đi bước nữa với một phụ nữ Bơ Noong là bà Hồ Thị M. Bà Hồ Thị M. tâm sự:

Băng bà M: “Cái ấy là luật tục của làng rồi, ông ấy làm sao chống được. Ông ấy đau khổ lắm nhưng không dám nhận lại con. Tôi bảo ông ấy là sau này con lớn lên sẽ hiểu. Tôi thương thằng con ấy, lâu lâu lại về thị trấn gửi cho nó một ít tiền gọi là đi học thôi nhưng cũng phải nhờ ba nuôi giấu không cho nó biết. Tôi cũng nói với nhiều người là mình phải bỏ cái luật tục ấy đi, như thế là ác lắm”.

Tốt nghiệp Đại học Qui Nhơn, Tấn Phước trở về làm việc tại Phòng Kinh tế

hạ tầng UBND huyện miền núi cao Phước Sơn, tỉnh Quảng Nam. Đôi mắt chàng trai trẻ đượm buồn khi nhắc lại chuyện cũ.

Băng Phước: *“Xưa còn nhỏ thì con cũng hận bố đẻ. Bây giờ làm cán bộ rồi thì mình hiểu cái luật tục ấy nó sai. Khi đi đo đạc địa chính cho bà con trên ấy, con cũng hay lấy chính thực tế của cuộc đời mình để nói với bà con là con vẫn sống tốt, mập mạnh không làm sao hết. Giờ mình làm cán bộ thì phải tuyên truyền để bà con họ hiểu, thay đổi được nhận thức của mình”*.

Ngay trên quê hương mình, Nguyễn Tấn Phước thành lập một Câu Lạc bộ Thiện Nguyên với hàng chục bạn trẻ tham gia. Mỗi năm, CLB tổ chức từ 10 đến 12 chuyến đi về vùng sâu giúp đỡ bà con nghèo. Với chàng trai trẻ này, đó cũng là cách để anh trả cái ơn, cái nghĩa với Đời, giúp cho cuộc sống trở nên tốt đẹp hơn!

(Nhạc)

(Hoih Nhàn) Thưa bà con và các bạn!

Xóa bỏ hủ tục vốn đã tồn tại lâu đời trong đời sống đồng bào dân tộc thiểu số là việc làm khó, cần phải kiên trì thực hiện nhiều giải pháp phù hợp với cuộc sống và nhận thức của đồng bào. Với quan điểm “lấy cái đẹp dẹp cái xấu”, chính quyền và đội ngũ cán bộ ở cơ sở đang kiên trì thực hiện từng ngày để cuộc sống của người dân ngày càng tốt hơn.

(A Lăng Bhố) Nghị quyết số 12 của Chính phủ ban hành ngày 15/02/2020 để triển khai thực hiện Nghị quyết số 88 ngày 14/8/2019 của Quốc hội về phê duyệt đề án tổng thể phát triển kinh tế - xã hội vùng đồng bào dân tộc thiểu số và miền núi giai đoạn 2021 – 2030 đã đặt ra mục tiêu đến 2030 cơ bản xóa bỏ hủ tục trong vùng đồng bào DTTS.

(Hoih Nhàn) Có thể khẳng định sự quan tâm đầu tư của Đảng, Nhà nước những năm qua đã giúp cho đời sống đồng bào vùng sâu, vùng xa, vùng đồng bào DTTS ngày càng được nâng cao. Ông Điều Muru, Vụ phó Vụ Dân tộc địa phương- Ủy ban Dân tộc khẳng định:

“Đảng, Nhà nước đã rất quan tâm vùng đồng bào DTTS, nâng cao được đời sống vật chất và tinh thần cho bà con. Phương châm của chúng ta là “lấy cái đẹp, dẹp cái xấu, thượng tôn pháp luật” trong vận động thực hiện nếp sống mới. Sự quan tâm đó được xem như là cái TÌNH mà Đảng, Nhà nước dành cho bà con. Tuy nhiên, không thể TÌNH đơn thuần mà đến giai đoạn này, yếu tố LÝ (tức là phải áp dụng nghiêm luật pháp) phải được coi trọng hơn nữa. Tuy còn nhiều khó khăn nhưng với sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị, tôi tin rằng những phong tục văn hóa tốt đẹp được giữ gìn, những hủ tục sẽ được đẩy lùi và tiến tới xóa bỏ, góp phần thực hiện thắng lợi công tác dân tộc theo định hướng đến năm 2030”.

(Nói - nền bài dân ca “Người Cơ Tu xây đời sống mới”)

(A Lăng Bhố) Thưa bà con và các bạn!

Sự vào cuộc đồng bộ của cả hệ thống chính trị và sự đồng thuận trong nhân dân sẽ tạo nên sức mạnh trong việc đẩy lùi hủ tục. Khi hủ tục không còn chỗ đứng; khi phong tục, tập quán truyền thống tốt đẹp được bảo tồn và gìn giữ cùng sự quan tâm, hỗ trợ của Đảng, Nhà nước thông qua nhiều chủ trương, chính sách nhân văn sẽ là nền tảng vững chắc giúp đồng bào DTTS vững tin vào công cuộc xây dựng cuộc sống mới ấm no, hạnh phúc...

(Hoih Nhàn) Chương trình phát thanh tiếng Cơ Tu của Đài TNVN hôm nay đến đây là hết. Chương trình do BTV Khánh Linh, Minh Hoa, Kim Thu và Hoih Nhàn thực hiện; chịu trách nhiệm nội dung: Phạm Tấn Tư. Xin cảm ơn Già làng A Lăng Đan đã nhiệt tình tham gia chương trình, cảm ơn bà con và các bạn đã chú ý lắng nghe.

#*(A Lăng Bho)* Xin chào, hẹn gặp lại trong các chương trình sau./.

(Tiếp bài hát đến hết)./.